

ТЕМА: Європейський вибір України. Російсько-українська війна

ПЛАН:

1. Початок збройної агресії росії на сході України. Антитерористична операція (АТО).
2. Президентські вибори 2014 р. Мирний план П. Порошенка.
3. Бойові дії влітку 2014 р. Мінські домовленості.
4. Дострокові вибори до Верховної Ради України 2014 р.
5. Активізація бойових дій. Мінські домовленості 2015 р.
6. Розвиток та особливості культури, освіти.

Література:

1. 1.Власов В. С, Кульчицький С. В. Історія України.підручник для 11 кл. закладів загальної середньої освіти, 2019.
2. 2.Кульчицький С.В. Новітня історія України (2001-2010): дод. до підруч. для 11 класу загальноосвіт. навч. закл. – / С. В. Кульчицький. - К.: Генеза, 2011.
3. 3.Пометун О. І. Історія України: підруч. для. 11 кл. загальноосвіт. навч. закл.: рівень стандарту, академічний рівень / О. І. Пометун, Н. М. Гупан – К.: Освіта, 2011.

1. Перші масштабні проросійські виступи на сході та півдні України відбулися 1 березня 2014 р. (Донецьк, Луганськ, Харків, Дніпропетровськ, Запоріжжя, Миколаїв, Херсон та Одеса). У цей день мітингувальники намагалися підняти над будівлями обласних державних адміністрацій російські прапори, виголошуючи «росія!», «путін — наш президент!». У цих акціях масово брали участь «туристи» з росії. Мітинги мали підтримку з боку Партії регіонів, КПУ.

Ці акції зустріли спротив проукраїнськи налаштованих громадян. Відбувалися сутички. Міліція в більшості випадків була бездіяльною. Ці події тривали до кінця березня. Українська сторона робила все можливе, щоб уникнути прямого приводу для введення на Донбас регулярних військ росії, які в повній бойовій готовності були зосереджені на кордоні з Україною.

Найбільшого загострення ситуація набула у квітні. Відбулися спроби проголосити «народні республіки»: 7 квітня — Донецьку та Харківську, 28 квітня — Луганську. Сепаратистський рух у Харкові та інших містах було придушено українськими правоохоронцями та активістами.

На Донбасі на боці сепаратистів, які почали формувати незаконні збройні формування, з'явилися збройні загони російських найманців. До керівництва так званих «ДНР» і «ЛНР» увійшли громадяни росії. Почала

розкручуватися ідея створення «новоросії» з південних і східних областей України.

В м.Слов'янськ 12 квітня відбулося збройне захоплення районного відділу міліції, і над ним підняли прапор російської федерації. Дії сепаратистів схвалила міський голова, член Партії регіонів Н. Штепа.

Того ж дня було захоплено відділ міліції та виконком у Краматорську, а над будівлею виконкому піднято прапор самопроголошеної ДНР. Те саме сталося і в Артемівську. Подібні збройні акції почали ширитися регіоном.

До кінця квітня сепаратисти зайняли Донецьк, Луганськ, Горлівку, Краматорськ, Слов'янськ, Лисичанськ, Маріуполь; під їхнім контролем опинилася половина території та населення Луганської та Донецької областей.

Із 18 квітня російські прапори на захоплених адміністративних будівлях сепаратисти почали замінювати прапорами самопроголошених ДНР і ЛНР, які асоціювалися із символікою росії.

Для легалізації своєї влади в ДНР і ЛНР 11 травня 2014 р. були проведені псевдореферендуми, на яких нібито була підтримана незалежність «республік». Ініціатори референдумів оголосили заздалегідь визначені результати: явка виборців у Донецькій області склала 74,87 %, «за» ДНР проголосували 89,07 %, «проти» — 10,19 %, 0,74 % бюлетенів зіпсовані; у Луганській області явка становила 75 %, незалежність ЛНР підтримали 96 % виборців, «проти» проголосувало 3,8 %, недійсними визнано 0,2 % бюлетенів.

13 квітня 2014 р. уряд України оголосив про початок антитерористичної операції (АТО) на Донбасі, а Генеральна прокуратура 17 травня визнала ДНР і ЛНР терористичними організаціями. Незважаючи на гучні заяви, українська влада не форсувала початок бойових дій. Повномасштабні бойові дії почалися тільки наприкінці червня.

Головною проблемою для України стала нестача боєздатних частин. Для її вирішення почали терміново формувати батальйони добровольців у складі Міністерства внутрішніх справ і Збройних Сил України. Загалом було створено близько 30 батальйонів (1-й батальйон Національної гвардії, «Айдар», «Азов», «Донбас», «Дніпро-1», «Київська Русь», «Київ-1», обласні територіальні батальйони тощо). Політичні партії та організації теж створювали добровольчі батальйони («ДУК “Правий сектор”», «ОУН», «Карпатська Січ», «Свята Марія» та інші).

Однак у цьому процесі слід було впорядкувати патріотичний порив, що охопив українське суспільство, і не допустити негативного явища «отаманщини», яке було характерним для Української революції 1917—1921 рр.

З осені 2014 р. всі добровольчі батальйони були розпущені або увійшли до частин Міністерства внутрішніх справ чи Збройних Сил України.

Тим часом загальна кількість створених росією незаконних збройних формувань на сході України перевищила 15 тис. осіб із російськими танками, артилерією і реактивними системами залпового вогню («Град»).

Було створено до 50 таборів бойовиків як на території росії, так і на окупованих територіях України. Основні осередки бойовиків

розміщувалися в містах Донецьк, Луганськ, Слов'янськ, Горлівка, Макіївка, Сніжне тощо.

2. Після усунення від влади В. Януковича єдиним вищим легітимним органом влади залишилася Верховна Рада України.

Під впливом подій Революції Гідності відбулося переформування її більшості. Частина депутатів колишньої більшості втекла за кордон, боячись переслідувань.

22 лютого Головою Верховної Ради України став О. Турчинов, він же із 23 лютого виконував обов'язки Президента України. За короткий час парламент ухвалив важливі рішення, які відновили вертикаль влади, і запровадив заходи щодо захисту країни.

Було скасовано «диктаторські закони», ухвалено заходи щодо відновлення боєздатності армії, відновлено Національну гвардію, створено добровольчі батальйони спецпризначення, прийнято пакет законодавчих актів із реформування правоохоронних органів, антикорупційний пакет, пакет заходів із люстрації, законодавство в межах асоціації України та ЄС.

Люстрація — законодавча заборона діячам високого рангу, які скомпрометували себе співпрацею зі злочинним режимом, упродовж певного часу або довічно працювати на державній службі.

28 лютого в країні був створений новий уряд на чолі з А. Яценюком, завданням якого було уникнути економічного краху в умовах повністю розграбованої державної скарбниці та агресії росії.

Одним із важливих завдань нової влади стало проведення в Україні президентських виборів, які відбулися в один тур 25 травня 2014 р.

Уперше за історію незалежності голосування проходило не по всій території країни: не мали змоги проголосувати жителі окупованого росією Криму та багатьох районів Донбасу, захоплених терористичними силами.

У бюлетені були зазначені прізвища 21 кандидата, четверо з яких зняли свої кандидатури. Перемогу на виборах здобув П. Порошенко (54,7 % голосів).

7 червня 2014 р. він склав присягу на вірність Україні.

П. Порошенко запропонував план щодо відновлення миру, який передбачав такі заходи:

- ☐ гарантії безпеки для всіх учасників переговорів;
- ☐ звільнення від кримінальної відповідальності тих, хто склав зброю і не здійснив тяжких злочинів;
- ☐ звільнення заручників;
- ☐ створення 10-кілометрової буферної зони на українсько-російському кордоні; виведення незаконних збройних формувань;
- ☐ гарантований коридор для виходу російських і українських найманців;
- ☐ роззброєння;
- ☐ створення в структурі Міністерства внутрішніх справ підрозділу для ведення спільного патрулювання;
- ☐ звільнення незаконно утримуваних адміністративних будівель у Донецькій та Луганській областях;

- ☐ відновлення діяльності місцевих органів влади;
- ☐ поновлення центрального теле- і радіомовлення в Донецькій та Луганській областях;
- ☐ децентралізація влади (шляхом обрання виконкомів), захист російської мови, проект змін до Конституції;
- ☐ узгодження кандидатур губернаторів до виборів із представниками Донбасу (за умови погодження єдиної кандидатури, за умови розбіжностей — рішення приймає Президент);
- ☐ дострокові місцеві й парламентські вибори;
- ☐ програма створення робочих місць у регіоні;
- ☐ відновлення об'єктів промисловості та соціальної інфраструктури.

Цю ініціативу підтримали ООН, ЄС, ОБСЄ, лідери провідних держав світу, світова громадськість. Також протягом 20—30 червня діяло одностороннє припинення вогню з боку українських військових. Проте проросійські терористи ігнорували мирні ініціативи та не припиняли напади. Зрештою бойові дії відновилися.

3. Після припинення перемир'я українські війська спробували відновити контроль над кордоном, тобто відрізати ДНР і ЛНР від росії.

Протягом одного тижня наступом у північно-східному напрямку на «ДНРівській ділянці» був пробитий «коридор» до смт. Ізваріне вздовж кордону протяжністю близько 100 км і шириною від 10 до 20 км. Провести подібну операцію на Луганщині не вдалося.

14 червня 2014 р. на підльоті до Луганського аеропорту російськими найманцями було збито військово-транспортний літак Іл-76. Загибло 49 десантників і членів екіпажу. Ця катастрофа зірвала плани накопичення сил для операції на кордоні.

На цьому наступ військ України зупинився, а досягнутий раніше результат фактично втратив значення, оскільки в руках протилежної сторони залишилася ділянка кордону з росією у 120 км, через яку надходило підкріплення у вигляді російських добровольців, зброї та боєприпасів, а згодом і регулярних військових підрозділів.

Більше того, затиснуті у вузькому «коридорі» українські військові опинилися під систематичним артилерійським обстрілом гармат і реактивних систем «Град» із боку російського кордону.

Першим зазнав обстрілу базовий табір українських військ під Зеленопіллям (у ніч із 10 на 11 липня 2014 р.). Загибло 37 солдатів і офіцерів. Близько сотні осіб було поранено. Згоріла велика кількість техніки.

Це було перше безпосереднє масоване застосування регулярних військ російської федерації проти Збройних Сил України. На такий удар командування Збройних Сил України не очікувало, а відповісти вогнем по позиціях на території росії не наважувалося. Це могло спровокувати відкрите російське вторгнення. Як результат, із великими втратами українські військові частини довелося відвести від кордону.

Дещо успішніше розвивався наступ на центральному напрямку. Повільно просуваючись із заходу на схід, частини Збройних Сил України до середини липня відновили контроль над містами Слов'янськ, Краматорськ, Артемівськ, Дзержинськ, Дебальцеве.

На півдні був зайнятий стратегічно важливий Маріуполь. На початок липня все узбережжя Азовського моря та 100-кілометрова ділянка суходільного кордону на північ від нього були під контролем української армії.

17 липня 2014 р. над територією Донецької області в районі міста Сніжне російським зенітно-ракетним комплексом «Бук-М» під управлінням російського екіпажу було збито пасажирський літак Боїнг-777 компанії «Малайзійські авіалінії» рейсу МН17. Унаслідок цього загинули всі пасажери та екіпаж літака (загалом 298 осіб).

Ці події на той момент порушили плани росії щодо нагнітання ситуації в Україні й відтермінували пряме російське вторгнення. США й країни Заходу запровадили нові санкції проти росії.

Новий етап наступу української армії розпочався в серпні. Потужним танковим ударом вдалося пробити 40-кілометровий «коридор» від Дебальцевого до Тореза. Одночасно зустрічним ударом від кордону на північний захід війська Збройних Сил України відтіснили противника до лінії Іловайськ—Шахтарськ.

Станом на ранок 24 серпня донецьке угруповання противника було відрізане від луганського, тобто від ліній постачання з території росії. На півночі українські війська зайняли Лисичанськ, Первомайськ, Лутугіне, Станицю Луганську й майже повністю оточили місто Луганськ. Контрольована сепаратистами територія зменшилася до однієї п'ятої від території Луганської та Донецької областей.

Однак українські війська були виснажені, значними були втрати в техніці (переважно через технічні проблеми). Деякі підрозділи фактично втратили боєздатність і були направлені на переформування. Добровольчі батальйони не були спроможні компенсувати нестачу сил.

Вранці 24 серпня, у День незалежності України, основне ударне угруповання російських регулярних військ перетнуло кордон у районі Амвросіївки й за потужної артилерійської підтримки почало наступ у західному напрямку — на Кутейникове—Старобешеве. Нечисленні українські підрозділи в цьому районі не очікували на такий удар у спину й почали неорганізований відступ.

25—26 серпня противник просунувся на 35—40 км від кордону і в районі міст Іловайськ та Кутейникове оточив українські частини (у «котлі» опинилися підрозділи п'яти добровольчих батальйонів й окремі частини регулярних військ).

Спроби 27 серпня деблокувати оточених виявилися безуспішними.

29 серпня колона українських військ, яка за домовленостями з російською стороною виходила з оточення, була піддана на марші масованому обстрілу. Загибло понад 400 українських солдатів. Вирватися з-під вогню вдалося лише окремим розрізненим підрозділам та поодиноким бійцям.

Загалом втрати українських військ за п'ять днів боїв у районі Амвросіївки та Іловайська становили майже половину від сукупних втрат за весь час боїв.

Одночасно із цим російські війська і сепаратисти почали наступ уздовж узбережжя Азовського моря на Маріуполь, але героїчними зусиллями

добровольчого батальйону «Азов» та інших підрозділів Збройних Сил України були зупинені в його східних передмістях.

На Луганщині українські війська також були атаковані підрозділами противника. Перший їхній натиск було зупинено зі значними втратами, але надалі українські війська були змушені зняти облогу Луганська, повністю здати зруйнований аеропорт міста і відступити на північ, за р. Сіверський Донець, зосередивши свої сили біля стратегічно важливого селища Щастя.

Загалом за десять днів контрольована проросійськими силами територія збільшилася вдвічі.

Хоча українська армія була змушена відступити, вона не була розгромлена. Втрати агресора у п'ять разів перевищували українські.

У цій ситуації 5 вересня 2014 р. в Мінську було підписано угоду про припинення вогню, а 19 вересня — про розмежування сторін і відведення важкого озброєння з лінії зіткнення. Проте сепаратисти й російські війська не дотримувалися підписаних домовленостей (росія продовжувала заперечувати присутність своїх військ в Україні).

Під виглядом «гуманітарних конвоїв» відбувалося постачання терористам зброї, боєприпасів і обмундирування. Регулярно здійснювалися обстріли й атаки українських військ (від 30 до 100 разів на добу). Час від часу здійснювалися спроби прорвати оборону Маріуполя, вибити українські війська з Донецького аеропорту, селища Щастя та важливого транспортного вузла Дебальцеве, але всі вони виявилися марними.

Оборона Донецького аеропорту, що тривала 242 дні, стала символом незламності українського духу.

9 грудня 2014 р. українська сторона знову пішла на односторонній крок, щоб примусити росію і її ставлеників виконувати Мінські угоди. Був оголошений «режим тиші». Українська армія намагалася не відповідати на провокації проросійських бойовиків.

Крім прямої збройної агресії, росія чинила й економічний тиск на Україну. Була розв'язана торговельна війна. 16 липня 2014 р. було припинено постачання природного газу в Україну. Проте завдяки допомозі країн ЄС та США Україні вдалося організувати постачання природного газу з Європи. Згодом Україна взагалі відмовилася від постачання російського природного газу.

У 2017 р. росія здійснила найбільшу хакерську атаку на об'єкти промисловості та державні інституції України, запустивши вірус Petya.A.

Одночасне ведення війни і запровадження санкцій, стрімке падіння світових цін на нафту завдали потужного удару по росії.

4. 25 серпня 2014р. Президент України П. Порошенко публічно оголосив про рішення достроково припинити повноваження Верховної Ради України VII скликання.

Рішення Президента України стало логічною та очікуваною відповіддю на один із ключових запитів українського суспільства про перезавантаження влади: згідно із соціологічними опитуваннями, 80 % громадян України підтримували необхідність проведення позачергових виборів парламенту.

Цим було також реалізовано одну із головних вимог Революції Гідності, оскільки вибори до парламенту є найкращим способом люстрації.

9 жовтня П. Порошенко підписав Закон «Про очищення влади». Фінальна версія закону обмежила право високопосадовців режиму В. Януковича обіймати посади в органах влади на п'ять і десять років (залежно від категорії).

14 жовтня П. Порошенко підписав указ про створення Національної ради з питань антикорупційної політики як консультативно-дорадчого органу при Президенті.

Дострокові вибори до Верховної Ради України відбулися 26 жовтня 2014 р. їх проводили за змішаною системою. Половину депутатів обирали за партійними списками, іншу половину — у мажоритарних округах. Як і під час президентських виборів, не мала змоги проголосувати більшість жителів окупованого Росією Криму та окремих районів Донбасу.

У новообраному парламенті утворилася більшість у складі 302 депутатів. На першому засіданні Головою Верховної Ради було обрано В. Гройсмана, а Прем'єр-міністром — А. Яценюка.

Перед урядом стояло декілька важливих завдань: зупинити падіння економіки й зубожіння населення, забезпечити фінансування армії, проведення реформ, які б сприяли реалізації євроінтеграційних прагнень.

Уряд А. Яценюка пропрацював півтора року. Йому вдалося зупинити падіння економіки, наповнити скарбницю, забезпечити фінансування армії, знайти спільну мову з міжнародними кредиторами, які реструктуризували борг України, підписати Угоду про асоціацію з ЄС, розпочати реформи в Міністерстві внутрішніх справ України та Збройних Силах України, які переводяться на стандарти НАТО, започаткувати процес децентралізації системи управління державою. Позитивно для України було розв'язане питання про безвізовий режим із ЄС.

Проте найбільш складним випробуванням для влади стала боротьба з корупцією, механізми якої запроваджувалися зі значними труднощами. Загальмувалися судова реформа й реформа прокуратури.

Активізувалася організована злочинність. Усе це на тлі зниження життєвого рівня призвело до падіння довіри населення до уряду.

Безвізовий режим — статус, що дозволяє громадянам однієї країни вільно перетинати міждержавні кордони інших країн без попереднього звернення до посольства для отримання дозволу (візи).

Перші серйозні розбіжності в коаліції проявилися під час голосування за закон про децентралізацію.

У грудні 2015 р. виникла політична криза, яка тривала майже три місяці. Зрештою відбулася зміна уряду й керівництва Верховної Ради України. Прем'єр-міністром України став В. Гройсман, Головою Верховної Ради України — А. Парубій.

5. На початку січня 2015 р. конфлікт знову загострився. Скориставшись тим, що українські підрозділи дотримувалися «режиму тиші», проросійські бойовики впритул наблизилися до українських військ, зайнявши вигідні позиції для атак у районі Бахмутської траси, Донецького аеропорту, Дебальцевого.

В середині січня перемир'я було остаточно зірвано, і проросійські терористи розгорнули широкомасштабний зимовий наступ, метою якого, згідно із заявами лідерів сепаратистів, було захоплення всієї території Донецької і Луганської областей та бажання примусити Україну погодитися на вимоги росії:

- федералізацію України,
- відновлення Україною фінансування соціальної сфери на території ДНР і ЛНР,
- відмову України від євроінтеграції.

Спочатку основні бої точилися в районі Донецького аеропорту. Спроба провести контратаку, щоб закріпитися на нових позиціях на околиці Донецьку, виявилася невдалою. Після того як терористи підірвали перекриття нового терміналу аеропорту, 22 січня українські військові були змушені залишити свої позиції.

Проте вони зберегли вогневий контроль над аеропортом і закріпилися на західній його околиці та вздовж злітної смуги (селища Піски, Водяне, Опитне). У боях за аеропорт проросійські сили втратили близько 800 бійців і сотні одиниць техніки. Українські втрати склали понад 250 осіб. Мужніх захисників Донецького аеропорту назвали «кіборгами».

У той же час проросійські сили завдали потужного танкового удару в напрямку Лисичанська на Бахмутській трасі. Однак цей наступ був зупинений із великими втратами для них.

Наприкінці січня та в лютому основні бої розгорнулися навколо Дебальцевого. Тут сепаратисти кинули в бій усі свої боєздатні частини з метою оточити українські війська, що захищали важливий транспортний вузол. Шалені танкові атаки українські підрозділи відбили, завдавши протилежній стороні відчутних втрат.

Під час зимового наступу проросійські бойовики здійснили нові злочини проти цивільного населення.

24 січня було завдано ракетного удару по житлових кварталах Маріуполя, а 10 лютого — Краматорська, жертвами яких стали сотні мирних громадян. Обстріл Маріуполя став приводом для звернення Верховної Ради України до міжнародної спільноти про визнання російської федерації державою-агресором.

***«Кіборги»** — біологічний організм, що містить механічні або електронні компоненти. Так назвали захисників Донецького аеропорту сепаратисти. Ця назва поширилася і закріпилася за українськими бійцями Збройних Сил України і добровольчих формувань, які були учасниками оборони Донецького аеропорту.*

Щоб відкинути російські війська й незаконні збройні формування від Маріуполя, 10 лютого українські війська несподівано перейшли в наступ і звільнили чотири населені пункти, просунувшись у східному напрямку на 10—20 км і забезпечивши нову лінію оборони міста. Основні бої розгорнулися поблизу с. Широкине.

Мужність і стійкість українських солдатів дала змогу Президенту України посісти тверду позицію під час переговорів «Нормандської четвірки» (лідерів України, росії, Німеччини та Франції) у Мінську 11—12 лютого 2015 р.

Переговори дали змогу укласти нову угоду, яка передбачала припинення вогню з 15 лютого й низку заходів, які конкретизували процес реалізації угод, що були укладені у вересні 2014 р. Країни Заходу запровадили чергові санкції проти росії.

Незважаючи на нові домовленості, сепаратисти, яким допомагали регулярні російські підрозділи, посилили натиск на Дебальцевській дузі. Їм удалося прорватися до траси, якою здійснювалося забезпечення українських з'єднань на виступі. Виникла реальна загроза оточення українських військ кількістю понад 2 тис. бійців. Зрештою українське командування прийняло рішення залишити Дебальцеве, транспортна інфраструктура якого була зруйнована.

20 лютого 2015 р. українські війська відступили з міста.

У цих боях сепаратисти й російські війська втратили близько 3,5 тис. солдатів і понад сотню одиниць бойової техніки. Українські втрати складали близько 200 осіб загиблими. Становище на фронтах тимчасово стабілізувалося. Проте не вщухали позиційні бої біля міста Щастя, сіл Піски й Широкине та в інших місцях.

Нове загострення ситуації на фронті відбулося влітку 2015 р. Інтенсивність обстрілів іноді становила майже 100 разів на добу. Найнебезпечнішим був наступ сепаратистів і російських військ 3 червня на с. Мар'їнка. Проте він був зупинений українськими військами.

30 квітня 2018 р. Президент України П. Порошенко оголосив про офіційне завершення АТО на сході України та початок Операції Об'єднаних сил (ООС).

Під час бойових дій не припинялися переговори контактної групи в Мінську. Єдиним значним успіхом цих переговорів стало звільнення більшості полонених і заручників, переважно завдяки тиску світової громадськості. Проте частину полонених сепаратисти утримують і досі.